

LA RENAIXENS A

REVISTA CATALANA

ADMINISTRACIÓ Y REDACCIÓ
Carrer de Xuclá, 13, baixos.
BARCELONA.

24

LA RENAIXENSA

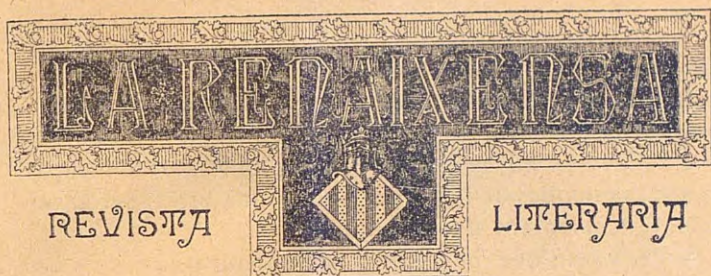
TAULA

	Págs.		Págs.
<i>A. B. T.</i>		<i>Arminy, C.</i>	
Lo flagell, traducció de Jokai.	193	Cántich d' amor á Deu.. . . .	294
<i>Agulló y Vidal, Ferran</i>		<i>B.</i>	
Lo somni de Fivaller.	636	Lo promés despedit.	577
L' aixut.	729	Lo xino John de New-York.	579
Mitjdiada.	760	<i>Badia Herm, Anton de P.</i>	
<i>Aladern, J.</i>		Lo cuarto de las patatas.	433
L' ala-la-laa...	605	<i>Balaguer, Víctor</i>	
<i>Albert, Salvador</i>		Lo vell de Favencia.	625 y 641
Idili.	588	<i>Bartrina, F.</i>	
<i>Alcoverro y Carós, J.</i>		Quadret.	16
Hermitans y aucells.	557	Intima.	48
<i>Alemaný y Borrás, Joseph</i>		Intima.	216
Quadret.	586	Quadret.	672
<i>Aliberch y Tort, Joan</i>		Quadret.	728
Albada.	447	Nadal.	783
L' ivernada de la vida.	781	<i>Bassegoda, Ramon E.</i>	
<i>Alomar y Villalonga, Gabriel</i>		Esperansa.	416
Es campaná de la seu.	417	<i>Baulenas y Vinyas, Valenti</i>	
Es diumenge á la vila.	453	M' agrada!	619
Es barri de ca-meua.	513	Es ciencia moderna...	719
<i>Amicis, Edmond d'</i>		<i>B. de la T., C.</i>	
A vora 'l llit del «Tata».	113	Lo mon d' una dona.	593
<i>Anónims.</i>		<i>Blanch y Romani, Joseph</i>	
A Polion, (traducció de Virgili.)	12	A las bellas Arts.	491
<i>Armengol de Badia, Agnés</i>		Lo senyor Bisbe.	538
Montanyana.	651	<i>Bodria J.</i>	
		Dues aus.	655

	Págs.		Págs.
<i>Bonet y Alcantarilla, Pere</i>		<i>Delclos, Pau</i>	
La joya.	460	La Pascua dels nins	189
<i>Bosch de la Trinxeria, Carles</i>		<i>Eltas, Alfred</i>	
Folk-lore catalá empordanés.	209	L' Angel del treball.	232
Lena.	337 y 385	Amorosas,	335
<i>Busquets y Punset, Anton</i>		<i>E. M. B.</i>	
Cansó.	608	Infidelitat.	218
Missatge d' amor.	712	<i>Estamariu, Sever</i>	
<i>Cabrelles, Ramon</i>		Jorns de dol.	497
La bendició del terme.	282	<i>Estapé y Pagés, Jaume</i>	
Primavera.	457	Apariencias enganyan.	609
<i>Camps Sangles, Joseph</i>		<i>E. y P., Ll.</i>	
Suspirs.	333	Lo casament del home peix.	721
<i>Capella, Francisco de P.</i>		<i>Fargas y Adam, Bernat</i>	
Perque no confessan las donas.	481	Consagració.	735
La creu de fusta.	481	<i>Febrer, Francisco de</i>	
<i>Capella, Jascinto M.</i>		Primavera y estiu.	410
Un sabi.	33 y 49	<i>Fontanillas, Narcís de</i>	
Lo Rey y jo.	123	Epitalámica.	319
Don Felix.	321	<i>Franquet y Serra, J.</i>	
Leal.	401	Cansons infantils.	43
<i>Casas, Agusti</i>		<i>Freixa y Cos, Joan</i>	
Un monument megalítich.	529	Contemplació.	507
<i>Casas y Pallerol, Jaume</i>		<i>Garriga, Angel. Pbre.</i>	
XX Aniversari.	234	Sant Feliu.	570
Altra fulla á la corona de Clave.	361	<i>Genís y Aguilar, Martí</i>	
A la «Taponera».	733	Testament d' un soldat.	1
<i>C. B.</i>		Lo combregar de tot Vich.	241
La saga d' en Frithjof.	657	Sant Miquel dels Sants.	617
<i>Colell, Jaume</i>		La creu de Matagalls.	701
La meva promesa.	310	La vida y la mort.	764
<i>Colom y Virgili, Ramon</i>		<i>Gras y Elías, Francisco</i>	
Darrera esperansa.	397	A.....	351
<i>Corbell, Pere M.</i>		<i>Güell y Mercader, J.</i>	
Intima.	121	Gratallops.	369
<i>Cortils y Vieta, Joseph</i>		<i>Huguet y Campaña, Pere</i>	
Fullas secas.	700	A mon volgut amic A. de P. A.	349
<i>Costa y Llobera, Miquel</i>		<i>Iranzo Victor</i>	
La primera llágrima.	289	Capolls y flors.	564
Marina.	412	<i>J. C.</i>	
<i>Cots y Soldevila, Pere de</i>		Brindis.	573
Aubada.	521	A la Verge de Montserrat.	584
<i>Co y Borrell, Ramon</i>		<i>Joanich, Albert</i>	
La posta.	494	Festa major.	705
La Mastralada.	673 y 689	<i>Maragall, J.</i>	
<i>Creus, Theodor</i>		La vaca cega.	443
Un dato.	408		

	Págs.		Págs.
<i>Marca, Pere de</i>		<i>Palanca y Hueso, Anton</i>	
Sant Tomés d' Aquino..	9	Amor filial..	474
<i>Martí y Folguera, Joseph</i>		Poesía Valenciana..	543
Un estel y la lluna..	505	<i>Paler de Trullol, Enriqueta</i>	
<i>Marull, Francesch</i>		Ma tercera visita á la Verge de	
La hermita del Remey..	539	Montserrat..	110
<i>Masferrer, Francesch</i>		Felicitació..	171
Lo nou mon..	353	<i>Pascual, Emili</i>	
Los Sants Reys..	751	Lo plany de Deu..	206
<i>Masifern, Ramón</i>		A una carta..	359
Dos hiverns..	221	Tracte de blancas..	670
<i>Masriera, Arthur</i>		<i>Picó y Campamar, Ramon</i>	
Lo pas del llop..	253	Lo testament del cavaller..	554
Al Sagrat Cor de Jesús..	365	<i>Planas y Font, Claudi</i>	
<i>Matheu, Francesch</i>		Entre montanyas..	257 y 273
Montjuich..	680	Sic transit..	331
<i>Moliné y Brasés, E.</i>		† <i>Pons y Gallarza, Joseph Lluís</i>	
Neguit..	317	La llar..	581
<i>Moncerdá de Maciá, Dolors</i>		<i>Prat de la Riba, Enrich y Montanyola, Pere</i>	
La Guerra..	7	Compendi de la Doctrina catala-	
<i>Montoy y Font, Pere</i>		nista..	785
¡Mortal!..	523	<i>Pratdesaba y Portabella, J.</i>	
*..	575	Hivern..	545
Corrandas..	671	<i>Puig y Torralva, Joseph</i>	
<i>Morató y Grau, Joseph</i>		Mallorca y Valencia..	509
Festa..	715	<i>Riera y Batlle, Dolors</i>	
<i>Muntanyola, Pere</i>		Lo meu niu..	127
La Pubilla Catalana..	444	Notas del cor..	207
<i>Nadal, Lluís B.</i>		Primer desengany..	237
Lo Guarda barreras..	737	<i>Riera y Bertran, J.</i>	
<i>Negre y Farigola, J.</i>		Lo fill d' en Nasi..	17
La Tornada..	176	Historia d'un piano. 129, 145, 161 y 177	
Higiene..	748	Diada de reys..	305
<i>Novellas de Molins, J.</i>		La figuranta..	465
*..	15	<i>Rocamora, M.</i>	
A la memoria d' Eduart Puig y		A una..	46
Sabaté..	125	Lo somni de Sant Joseph..	157
*..	174	<i>Roure, Conrat</i>	
En un vano..	363	La eterna poesia..	535
Página trista..	414	<i>R. P.</i>	
La mort del aucell..	463	L' embarch del americano..	225
Cansó de Tardor..	592	<i>Sans y Guitart, Pau</i>	
*..	784	Discurs..	753 y 769
<i>Oliver, Miquel S.</i>		<i>Sendra y Domingo, Joan</i>	
Lo moliner de vent..	431	Epitalami..	314
<i>Orlandí y Despuig, Pere</i>		A una gelosa..	381
*..	621		

	Págs.		Págs.
<i>Serra y Valls, Joseph M.^a</i>		<i>Ubach y Vinyeta, Francesch</i>	
Esperansa.	624	Lo tambor de Sampedor.	422
<i>Servole, Miquel</i>		A la immortal Girona.	683
Fí de sigle.	219	<i>Valls y Vicens, Joseph M.^a</i>	
<i>Soler y Hubert, Frederick</i>		Defensa de la llengua catala-	
Lo darrer gironi.	686	na.	65, 81 y 97
<i>Tarré, Emili</i>		<i>Verdaguer de Cots, Carme</i>	
Mitjdía.	96	A la Verge de Montserrat.	513
Un aplech.	525	<i>Verdaguer, Jacinto</i>	
<i>Tintoré y Mercader, Lluís</i>		Recort á Balmes.	63
Llors y palmas.	203	Recórdat qu' ets pols.	239
Mon Palau.	550	Los vigatans.	298
<i>Torrabadella, Segimón</i>		Lo Sagrat Cor de Jesús.	427
L' amor del amor.	743	Goigs del Cor de María.	561
<i>Torre, Joseph M.^a de la</i>		<i>Verdaguer y Callís, Magi</i>	
La dona valenciana.	478	Desconhort.	383
		<i>Vidal y Valenciano, Eduard</i>	
		La mitjdiada.	518

TESTAMENT D' UN SOLDAT

A RA os contaré, ja que os ho tinch promés, cóm y per qué al avi de ca'l Teuler li diuhen en *Miras*, sense haversho dit may ningú d' aquella casa, ja que, quan eram baylets, ne deyam á *ca la Quica* ó á *ca'l Xisquet*, perque s' ho deyan los vells que hi havia avans d' aquestos. Y 'ls papers del Comú portavan, per bon nom de casa, *D. Francisco Tauperas y Llopart...* y res de *miras* ni *mirays*, ni tal aca ni barraca.

Qui deya aixó era un home que per sota la barretina ensenyava una tufera de cabells blanchs y una cara petita, ab ulls de mustela y rialleta de satisfacció y de bon home, assentat en lo banch més arreserat del escon y voltat dels seus fills y nets, envers nou y deu del vespre, la vigilia de Nadal.

—Donchs avans torneu á beure,— feu la jove, acostantli 'l porró y tailantli un bossí de coca ensucrada.

—¡Viva, noya! Tens rahó. ¡Jesús! — li contestá, tot filant

prim una bona estona ab lo porró enlayre, al mitj de tota la seva familia, que aquella vetllada no s' hauria pas baratat ni ab lo rey d' Espanya.

Una de las noyas tirá una faldada de *vicaris* al foch, y l' avi ab las esmollas de la pipa arreplegá una brasa per encéndrela, tot comensant aixís:

—Veus aquí que, per temps, varem tenir una guerra que, com sempre sol succehir, omplia las vilas grans de tropas y deixava 'ls pobles petits sense minyons. Va durar bona pila de temps, ell s' ho sab; jo pu no me 'n recordo; que, com los anys dolents son llarchs, sé que tothom basquejava perque s' acabés aquella miseria de la terra, que cuydava fer anar á captar á tothom, llevat de quatre que 's feyan bons provehint d' assó ó d' alló á ne 'ls *quefes* de las columnas. Al poble no hi hauríau vist jovent. Véyau avuy una dona que s' havia de posar dol, demá una mare que lo mateix, y 'ls camps no 's podian fangar y 'l bestiar s' havia de florir á la cort, ó s' os l' enduyan per los bagatjes, y encare callar y no dir res... pena de un fart de llenya ó d' un *munta* que os baldava. Es á dir, que Deu vos en guart de trobarvos á n' aquells travalls.

»A tot aixó, lo Peret, lo noy de ca'l Teuler, feya tres ó quatre anys que era á ser soldat y que era á la guerra. No més d' en cent en cuarenta ne sabian alguna cosa, perque sobres que l' havian tirat per aquellas *Castillas* endins, y que no devia saber de lletra, no s' hi podia desvagar gayre corrent d' assí y d' allá ab lo seu regiment. Y 'l fet es que 'l pobre Teuler se feu veil avans d' hora y 's posá malalt del mateix neguit; com que no tenia ningú per ajudarli á fer la feyna, perque la teulera heu de contar que també passava la seva, y la noya travalls á aconduhirlos á tots dos, y prou. Ell no hi hagué remey de saberse desmereixer, y la seva malaltia l' anava consecant, consecant, fins que un dia varen dir:—Lo Teuler s' ha mort.—Y va ser mort. La pobre Quica y la noya, que va ser un voler de Deu com també no se n' hi varen anar darrera d' ell, varen passar com varen poder ab tota la *conumia*, y sort que la bona gent se 'ls va perferir d' ajudarlos á portá 'l rem, y encare d' en tant en tant s' omplia 'l forn de feixina. Mes aixó va durar lo que va poder.

»Va succehir que va venir l' hivern y l' obra cuyta va anar de baixa y las pobres donas no tenian cap més guany que la

mica de feyna que la noya podia anar á fer á l' una casa ó á la altra. Y com diuhén que *be vingas mal si vens sol*, la teulera, ab tantas trifulgas, s' hi va enmalaltir. Va ser un hivern de moltes neus y 'l fret se li va ficar á dins dels ossos y s' anava decandint, decandint, y va venir que se li perdé la vista y que ja no 's posquia moure d' un clot de llit.

»Lo pobre Peret ja feya mesos que li havia escrit á la seva mare que 's pensava que 'l seu regiment vindria á Catalunya y la podria veure aviat. Pero 'ls mesos anavan passant y 'ls dias y las nits eran tan llarchs com l' anyorament y la tristesa de la pobre vella y de la atribulada noya.

»Y va venir lo dissapte avans de Nadal, y la gent que tornava del mercat de Vich no més parlava del disbarat de tropas que aquella tarde arribavan á la ciutat, y tot era corre pel poble noticias de la guerra; que si estava á punt d' acabar-se, si per Ninou ja 's firmarian las paus; que 'ls mateixos *quefes* ja se 'n feyan llengas, y que als minyons de la Plana ja 'ls llicenciavan á Vich mateix. Es dir que cadascú hi deya la seva, ben segur sense saberne res.

»La bona noticia arribá á la esponsa de la cegueta com una xicra de celestial medicina. Una esperansa no 's deixa anar comsevulla. Haventhi á Vich tantas forsas, en Peret també hi seria. Y com que ja s' hi trobés: de l' una hora á l' altra estrenyeria 'l fill entre sos brassos. La noya, *vamus*, la Nanna, que es plena de vida 'l dia d' avuy, sino que s' ha fet vella com jo mateix, algun cop gosava dir á la seva mare que ¡quí sab! que encare podria ser que 'l noy no hi fos... Com no havia escrit... Y ja hi havia un desori, ab perill de quedarli morta. Y bona por feya que aquella mateixa alegríja que ella 's dava no li hagués portat un ram de sanchs al cap: com que n' hi havia d' haver més d' un per ferla estar subjecta, sempre volent saltar á terra, com una dona boja, y cridant que 'l noy ja era á baix, y que ella hi volia baixar á totes passadas. No sabent com fersho ni com manegarsho, entre 'ls vehins y la noya varen determinar, per veure si 's tornaria á posar una mica en repós, de dirli que en Peret era á Vich, y que d' aquí dos ó tres dias podria pujar ab llicencia á ne 'l poble. Y tal fet, tal dit. Pero ¡minyons de Deu! diu que ab poch més se 'ls hi queda de la basca que 'ls va tenir. Després se va refer una mica y 's va quedar com aquell que espera alló que més estima y sab

que ha de venir Callada y quieta, é cada repich de campanas...—Corre,—li feya á la noya,—corre, cuyta ¿sents? Are es á baix!... Are puja!—Y 's quedava sópita altra vegada fins al cap d' una estona, que se li tornavan á esbarar la vista y 'ls pensaments.

»Com tot siga, lo dia avans que fos Nadal la Nanna y duas tias sevas que li feyan companyia, per honrar la festa de la Nativitat del Bon Jesús, en una cambra propera de la de la malalta, al davant d' una estampa del Pessebre de Bethém, guarnida ab dos jerros de flors de paper y dos trossos de ciri encesos, hi passavan la vetllada tot dihent los quinze misteris y las quaranta Aves-Marías, pregant per la salut de la Teulera y vigilant cada respir que feya.

»Y veus aquí que en aquellas horas tota la maynada del carrer de la Font, que ab feixets encesos corrian per allá fora cantant las cançons dels *Pastorets*, varen comensar á cridar que veyan venir cap al poble pel camí de Vich, una pila de soldats de cavall. Y, ja es saber, tots corregueren á son encontre, convidats per consemblant festa major. Quan los baylets y 'ls soldats se trobaren, alló va ser bonich. Los de las atxas, posats á cada banda dels cavalls, los acompanyaren fins als carrers, moventhi tal de gatzara que semblava que hi entrava un escuadró. Y no més era un escuadró de cinch; un sargento ab quatre soldats. Lo sargento, que anava al devant, diu que semblava tot un general. Ayrós, bon mosso, bon cavaller y de hermosa fesomia, ab un bigotet ros en sa colrada cara, se li posavan pintats lo casco llubent y 'l vestuari de color de blau y plata. Com que aquellas criaturas que 'ls feyan llum diu que semblava que acompanyavan l' ángel Sant Miquel al poble.

»Ells ab ells enrahonavan y reyan, mes los xicots no 'ls entenian; fins que 'l sargento, á qui 'ls altres li deyan *mi primero*, va preguntar á un en catalá aixamporrat si sabia ahont era la casa del *Xisquet lo teuler*.

»—¡Prou, prou! — respongué 'l bordegás. — Si vol, jo li acompanyaré.— Y ja no se 'l tragué d' entre potas del cavall, mentres entrant á ne 'l carrer, com ja s' havia esbombat la noticia, tenian d' ansr ben á poch á poch per no fer mal á ningú, entremitj d' aquellas lluminarias y aquellas corredissas dels xlchs y dels grans.

»—Senyor sargento, aquí es á ca'l Teuler, — va dir lo noy quan hi varen ser al indret.

»—Gracias.— Y salta de cavall y diu als soldats que busquin posada per ells y pels cavalls. Y se n' entra resolut á la entrada d' aquellas pobres donas fent gran fressa en las pedras lo sabre y las espuelas. Avans de pujar á dalt s' hagué d' entretenir ab alguns vehins que 'l varen informar del estat de la Quica y se 'l menjavan ab la vista com volentse assegurar de si era ó no en Peret mateix aquell militar de tan brava figura. Lo bo del sargento ho va entendre, y posantse la má als ulls com qui s' aixuga una llágrima...

»—Oh, no,—los va dir.—*Pedro* va morir als meus brassos ab los galons d' oficial, després de la batalla del 3 d' Octubre. M' estimava com un germá, y per cumplir la seva voluntat he vingut aquí á portar á la seva mare son últim bes y son despedido.

»Mes en aixó una de las donas de dalt baixava desatinada; que per l' amor de Deu no tardés més en Peret á pujarhi, porque l' havia sentit y li havia vingut tan bell desvari y tan bell tremolor de nirvis, que si no li passava aquest insult n' hi havia per poca estona.

»No hi hagué modo d' explicar que ell no era ell, de manera que á la entrada de la cambra la Nanna s' anava á tirar als seus brassos, y aixís que 'l va veure s' enretirá avergonyida altre cop al costat de la mare, sense color, ab los ulls baixos y las llágrimas rodolantli cara avall.

»Lo sargento 's trobá com clavat á terra, ab lo casco á la má y 'ls ulls anant de la filla á la mare y de la mare á la filla. Mes desseguida 's tragué una cosa del pit, y acostantse al llit de la malalta, tot tremolant digué á la noya:

»—Dispenseu que haja vingut á profanar lo dolor vostre: guardi vosté aquestas reliquias...—Y deixava sobre del llit los escapularis que duya en Peret quan se moria y una moneda d' or... Mes sense que ningú tingués temps d' aturarho, la pobre Quica ab una revolada li voltá 'ls brassos al coll y se l' acostá al pit, y esbullantli 'ls cabells, entre singlots y petons y llágrimas y crits, cop d' anar dihent:—¡Pobre fill meu! T' han disfressat aixís porque no 't conegués; pero are ja 'm puch morir, are que ja t' he vist. Fins are no, porque aquesta pobre filla hauria quedat tota sola... ¡Peret! ¡Peret! .. ¿No tens una

paraula per la teva mare?... ¡No ploris, fill meu! Sí; Deu ho vol; y jo ja sé que me 'n vaig... Are me 'n vaig com lo sol á la posta... Responme, responme; dígam una paraula... ¡Peret! ¡Fill meu!

»Veyentla en aquell estat, havian encés lo ciri de la agonia y acabava d'arribar lo senyor rector y no 's veyá ningú capás de desferli aquella obcecació, quan lo pobre sargento, amarat de subor, sentint l' esclat terrible d' aquell amor de la agonisanta mare, aixecá tot plegat la testa, y dant una mirada á la Nanna, com que li demanés perdó de lo que faria, ell que estreny las duas mans d' aquella pobre dona, y, buscantli la mirada, exclama:

»—Oh mare, sí; jo soch lo vostre fill!... Benehíume!

»Quan sentí la malalta aquesta paraula se 'l torná á mirar de fit á fit, y ab veu més baixa, no deixantli estar las mans, li digué molts cops:

»—¡Peret!... Perei!... Fill meu!...— Després posá 'ls ulls á la noya, que li sostenia 'l cap, y 'ls aixecá com volent mirar al cel .. Se li pintá á la boca com una especie de riure glassat... y res més. Tots s' agenollaren al voltant del llit de la morta, y en aquells moments de quietut varen caure las dotze de la nit del campanar de la parroquia, hora del naixement de Nostre Senyor.

»L' endemá al enterro de la Teulera també hi anava aquell bon sargento. Després diu que va anar á la rectoria y va tenir una llarga explicada ab mossen Jaume, que Deu lo perdó; y després, tres ó quatre mesos més tart, varen tirar trona avall á la Nanna y al sargento *Pere Ra...miras* »

MARTÍ GENÍS Y AGUILAR.

Vich, Desembre de 1893.

LA GUERRA

Darrer padró de barbarie,
monstre d' erissada crin,
llyta sangrenta y dampnada
que per primera vegada
portá á la terra Cain;

turbonada de tempestas,
omplidora de fossars,
llamp que romp d' amor los llassos,
que deixa 'ls camps sense brassos
y desoladas las llars;

ni tos trofeus m' enamoran,
ni m' encisan tos lloers,
puig que 'l só de la victoria
sols retreu á ma memoria
ferits, morts y presoners.

—Que la patria vol honors...
Honra que s' ha de pagar
deixant sens fills á las mares
y á tants orfes sense pares,
jes prou cara de comprar!

—Que la patria engrandí's vol...
Vanitat d' horrible preu
que no comprén lo soldat
que implora inutilisat
una almoyna en nom de Deu!

—Que extrangers nos invadeixen...
Oh patria aymada del cor!
Sols per defensar sa terra
pot veure un poble en la guerra
corre sos fills á la mort!

DOLORS MONCERDÀ DE MACIÀ.

Novembre de 1893.

SANT TOMÁS D' AQUINO

La lley d' amor per Jesucrist dictada
y ab sa sanch ignoscenta sagellada
regia la febrosa humanitat
d' ensá que un jorn sa salvadora forsa
del riu dels segles la corrent va torse
que vers al mal corria desbordat.

Los pobles al redós del santuari
rejuvenits s' alsaren del desvari
d' una creencia falsa é impotent,
y als himnes sants que 'ls sacerdots cantavan
més bellas las ciencias despertavan
á una vida gloriosa renaixent.

Vingué la Edat mitjana; ab veu feresta
vessava en heretjías com tempesta
de sas bárbaras lluytas la maror;
obscuras boyras que l' espay omplian
y ab sa negror fatídica cobrian
la bellesa del temple del Senyor.

¡Esposa celestial! ¿Ja es acabada
ta tasca per tants mártirs consagrada?
¿En la flor de tos anys has de mori?
¿L' esperit que Jesús te prometia
ha fugit ja, com fugen al mitjdía
las aromas y cántichs del matí?

Terrible es la tempesta que 't flagella,
bruna es la nit, mes ay! veig una estrella
en mitj de la foscó parpellejar;
es, guáyta be, l' estel de la esperansa,
la débil llum que tremolosa llansa
lo mon y ton bell cor ve á desvetillar.

Per xó vingueres tú, Doctor angélich,
deixant voluntariós ton esbart célich
per ordre sacraíssima de Deu,
qui esllanguida veyent sa dolsa Esposa,
—No ploris, li digué, ma tortra hermosa,
per lliurarte devalla un ángel meu.—

En ton brás nú la espasa flamejava;
al fort empit de ta potent sava
d' una en una caygueren en combat
aquellas satjas d' una falsa ciencia
que dels homes esborra la creencia
lo cel enterbolint de la vritat.

Ta espasa fou la *Summa* gloriosa,
de la ciencia síntesis grandiosa,
de ta figura pedestal etern,
en ella beuhen y beuran los sabis
l' aygua més pura que adelita 'ls llabis,
que alegra als ángels y con mou l' infern.

Sol que ilumina y fecondisa á l' hora,
al sentir la ratjada benfactora
la terra estéril se torná jardí;

eran virtut y ciencia sas flors bellas,
al besarlas las místicas abellas
mormoravan cansons d' amor diví.

.....

¡Tomás, Angel d' Aquino! Ta divina
inteligencia encare 'ns ilumina.
¡Que no s' apagui may sa resplandor,
t' ho pregan á tos peus agenollantse
y en tú posant lo cor y la esperansa
los fills de Sant Ramon de Penyafort!

PERE DE MARCA.

À POLION

(TRADUCCIÓ DE VIRGILI)

¡Oh Musas de Sicília! Cantém cosas més altas;
no á tots tamarius plauben y matas humildosas;
si hem de cantar las selvas, d' un rey han de ser dignas.

Dels cántichs sibylítichs ja 'ls darrers temps s' acostan
y de bell nou comensa lo gran rodar dels segles;
retorna ja l' Astrea y 'l regne de Saturni,
y una fillada nova lo cel empir nòs baixa.

L' infant naixent ampara, tú, donchs, casta Lucina,
que ab ell l' estat de ferro fineix y per tot brota
la gent de la estat áurea: ¡ja regna ton Apolus!

Y essent tú, essent tú cònsul ¡oh Polio! aqueix bell segle
de gloria s' inaugura y 'l córrer dels grans mesos.
Capdill tú, si romanen de nostres crims reliquias,
borrantse, deslliuradas de sa temor perpétua
han de deixar las terras.

Dels deus rebrá la vida
eix nin, y veurá als héroes ab los deus barrejar-se,
y ell irá en sa companya; y ab las virtuts paternas
regirá 'l mon pacífich.

A tú, infantó, la terra
verge 't durá en primicias ab euras vagabundas,
clavells y satelías, y ab llirs y rosas veras
rioleras violetas. Las cabras totas solas
te portarán á casa sa llet, y las remadas
no temerán ja als grossos lleons; y flors polidas
fins ton bressol t' aboca. La serp vindrá á morir-se
y morirá ensemps l' herba del verí, enganyadora,
y brotará balsámich per tot l' amom d' Assyria.

Després, quan las lloansas llegir sabrás dels héroes,
aixís com del teu pare las gestas, y la válua
podrás del be conéixer, poch, poch las tendres motas
irán daurant la terra; dels ceps borts, vermellosos
rahíms veurás penjarne, y fresca mel rosada
regalimar l' alzina.

Del frau antich vestigis
per xó 's veurán encare: qui ab naus temptará á Thetis,
qui ab murs cenyirá als pobles, qui llaurará las terras;
y no mancarán Thyfis ni altra Argos que transporte
guerrers escullidíssims. Sorgirán altrás guerras,
y á Troya altra vegada irá lo gran Aquiles.
Pero quan ja la ferma etat t' haurá fet home,
la mar deixarà 'l náuxer, lo lleny romandrà inútil,
y tota lley de terra durá esplets abundosos:
lo camp no voldrá rella, ni podador la vinya;
lo fort pagés la junta dels bous deixarà lliure;
no fingirá la llana sas colors diferentes,
que ja 'ls xays en las pradas irán mudant llurs tofas
be en borrallons de porpra, suaument vermellenca,
be en groch daurat, que 'l Sándyx tot sol irá mudantlos.

Filéu ja aquets bells segles—al fus han dit las Parcas
acordes, del pervindre ab lo immutable númen:

—Escomet jah! las honras supremas que es ja hora,
joh fill dels deus! joh noble plansó del potent Júpiter!
Mira del mon la bola pesanta brandejarse;
las terras, las planuras del mar y 'l cel altíssim,
mira com tot s' alegra al arribá 'l nou segle!—

¡Oh! fes que 'm reste vida, fes que l' alé no 'm manque
pera cantar tas gestas, y ni l' Orfeus de Tracia
superará mos versos, ni Linus anch que l' ayden

sa mare Caliopea á Orfeus, y al diví Linus
son pare 'l bell Apolus. Lo mateix Pan si justa
ab mí, jutge l' Arcadia; lo mateix Pan, l' Arcadia
que jutge, sa derrota tindrà de confessarne.

Comensa ja á coneixer, dols infantó, 'l sonriure
de ta mare, á qui han duytas deu mesos llargas penas;
comensa infant, que indigne trobaren de sa taula
los deus, y de son tálem indigne las deesas,
á aquell á qui sos pares no van somriure al náixer.

(De *La Tradició Catalana.*)

* * *

Lo mon nos brinda plers, donchs plers y fora .
ab sa copa de mel que per tot vessa;
lo mon nos brinda amors, donchs entreguemshi
en sos brassos gentils, tot impuresa.

Ja ronca la tempesta com un monstre
y 'l mar de las passions, irat, bramula;
la barca endins; ja hi som, la sort corremhi
y 'ls remes ja petan y las bandas cruixen.

Lo cant de las sirenas temptadoras
s' ou al pregon ab veu melosa y trista;
lo cor ¡quin bategar! la pensa 's torba,
los ulls s' hi abocan per cercar la ditxa.

La barca s' ha tombat; del mon la copa
nos brinda ab lbs seus plers que per tot vessan;
lo náuxer va lluytant; al fi s' afoga
en los brassos gentils d' una sirena.

J. NOVELLAS DE MOLINS.

QUADRET

Lo sopar de Nadal que es trist á casa
d' ensá que hem quedat sols, pobreta mia.
Tú vas passant las denas del Rosari,
jo escoltant las campanas de la vila
que ab son tocar acompassat despertan
los grats recorts dels venturosos dias.

Tal festa com avuy, altrás anyadas
tot era á casa nostra goig y ditxa.
Tú y jo 'ns llevavam que tot just s' hi veyá
y 'ns en anavam á la Sanch á missa,
acompanyant á la pobreta mare
per poder jugar forsa tot lo dia.

Y arribava 'l dinar y aviat la fosca,
y 'l sopar de Nadal després venia,
y á la taula, que es are boy deserta,
no hi faltava ningú de la familia.
Recorts d' altres Nadals retreya 'l pare;
la mare al escoltarlo s' entristia,
y tu alsante tocavas al piano
del vell Sabóly las cansons divinas.

F. BARTRINA.

LO FILL D' EN NASI

Á EMILI VILANOVA

I

Y quín pensar en tú, amich Vilanova, mentres m' anava ell, en Nasi Pla, desenfangant y cirant las botinas ab la més clàssica sollicitut del mon! Quín anyorar ton esperit finament observador, y la teva manya en tráuren deliciosos rédits, mentre 'l ja vellet cira-botas, ab aquella espontaneïtat del home de be, impenitent en sa bonhomía, anava relatantme y ponderantme las excelencias del seu ciraix (llustre que 'n diuben aquí á Barcelona), recalcant sobre la dolsor inofensiva dels ingredients deguts á una recepta del MESTRE: del inoblidable Canonge! Oh! Y quína manera de fer en Nasi verossímils, ab sas observacions, los teus protagonistas de cuadros populars, héroes d' una bondat que va perdent fesomías, caràcter y, lo que es més de dordre, existencia y tot!

Lo pobre home, suhant un xich de fatiga, pero més encare de goig de poder treballar, vencedor d' anys y penas, anava dihentme ab sa paraula nassal, trontollada per lo sachseig del fregar á duo dels respalls, no massa dócils á la seva afició:

—Endemés, sí, don *Cuaquin* — (no 's' podia desvesar de castellanísarme 'l nom ridículament);—nou anys he estat sense fer del ofici, y.... res; ¿qué hi farà? Planetas de las pressonas. He hagut de tornarhi si us plau per forsa. Ab lo *comqué*, emperó — y li dich com si me 'n confessés, — que lo que diu al secret de la recepta, me 'l vaig guardar sempre com candeleta contra *vento y mareya*. ¿Veu com vaig fer be? Y aixó que no 'l sé d' ahir, sino del any 38... Semblava que 'l cor m' ho deya: «Nasi, tú no tindrás prou salut per escarrassarte á la frábica!...» La mort de la dona, que al cel sia, va acabar de desbaratarme, y... *nada*: torném á la *llimpia*, que no hem fet res. ¡Alabat sia Deu, que un any enrera no 'm creya pas pòguer contarho!... Pero ¡ey! la conciencia no me 'n valdrá de menos tant si 'l *negoci* 'm va reixint com si no. Ja pot estar tan tranquil sobres del meu llustre com si vostié mateix se 'l treballés á casa. Primer me faria dels del carretó que gastar aqueixa perició d' oli de vidriol que gastan molts. «Lo brillo del calsat s' ha de treure á copia de mans, de respalls y d' *aliento*», 'm deya ell, y... en Nasi no faltarà may á la upanió mentres li quedin tres dits de seny. Després, que es lo que vostié diu, don *Cuaquin*: no 'm tindria compte l' ensibornar, porque jo haig de refiarme de la parroquia del vehinat y no dels passavolants. ¡Oh! y que ni me 'n sé avenir de que 'ls senyors de la Bolsa que, aném á dir, son parroquians del Passeig d' Isabel segona, s' ilusionin ab aqueixos *llimpies* escaducers que fan dos miralls dels dos peus ab quatre respalladas fatxenderas, estalviantse 'l repás si poden. ¡Com si á dreta lley pogués ésser aixó d' enllestir bona feyna ab poca fatiga! Jo vull filar per altre cantó y... ¿veu? avuy com avuy ja conto ab més de quatre families del barri que m' envian á enllustrear lo calsat. Demá, si á Deu plau, serán vuyt, y qui diu vuyt diu vuyt parells, que no 'ns deixarán patir de gana á la sogra, que me la estimo com mare propia, al noy y á un servidor. Es lo que jo dich: no porque las families sigan ricas han de permetre que se las estafi. ¿Veu? Del meu llustre jo 'n tasto. Com que 'l sucre es del mateix que gastém á casa... Tot lo altre que entra á la composició no es tampoch encapás ni de pecat venial.—

Dihent aixó s' havia ficat á la boca la punta del dit ennegrida pel llustre. Ja comprens, Emili, que la demostració gas-

tronómica de la bona qualitat del ciratge pecava per excés, y que jo no podia consentirla sense protesta.

En Nasi, afanyós com estava d'assegurar parroquia, se quedá ab la cara inclinada quasi á plom de la meva, y ab lo llavi inferior un poch ennegrit per l'acte del tast. Sota sos ullassos, d'inofensiva negror y més encara sota del bigoti, una mica erissat, que li mostrejava no més que 'l centre del llabi superior (com no volent ridiculisar la mesquinesa del seu amo ab bravatas senyorils), se dibuixá una rialleta persuassiva, *dolsament* persuassiva com lo mateix llustre que li mostrejava la boca, no obstant lo posar de manifest un dentat escás, irregular y esgroguehidot.

Y continuá 'l deixeble d'en Canonge, després de curta pausa, ab pretensions de significativa, reprenent feyna ab lo cap jup, mostrantme sa més que regular calvicie:

—Endemés sí: mal m'está 'l dirho: l' ésser home de conciencia no sempre ha de tornar á la boca... vull dir que no sempre ha de perjudicar. Jo, gracias á Deu y á las bonas costúms apresas dels meus passats, n' he tingut sempre de conciencia y no 'm dol, encare que més son las vegadas que hi he perdut que no las que hi he guanyat, cunformas passa á tothom.—

Aquí feu en Nasi una altra pausa, destinada á preparar degudament lo trascendental que volía comunicarme, y

—Ja ho veurá per lo que ho dich;—continuá.—Parlo de molts anys, que jo vaig ésser temps y temps *llimpia* dels Governadors cevils de la provincia. Llavoras se 'n deyan *Quefas politichs*. Donchs... tal com ho sentirá: ¡ja 'n podían cambiar de *Quefas politichs* á Barcelona: lo *llimpia* no 's cambiava may.—

Al expressarse aixís, signantse á sí propi, en Nasi fixá la ullada en mi buscantme á la cara una senyal d' admiració.

Y li trobá com se mereixía.

II

Passaren dias, y vaig continuar aparroquianat ab en Nasi, qual sabrós tracte m' aná atrayent cada cop més.

Frecuentava jo son *establiment* ab la rialleta del observador satisfet de sas previsions, porque á cada visita hi trobava una nova mostra del caràcter d' en Nasi, tal com me l' havia imaginat desde 'l primer dia: arreglat, condiciós, artista á la seva manera. Vull dirte, ab aixó, que aquell reconet d' entrada d' edifici mitj senyorial, arraurat per grans ventallas, va anar emboniquintse ab una corrúa de *novetats* de tota mena, senyal evident de que la parroquia creixia com en Nasi ho havia esperansat y n' era mereixedor.

Moblatge gros y xich se dignificá de mica en mica. Un dia 'l banch, elevat convenientment, adquirí aspecte ministerial, tapissat de blau fosc (escropulons de cobrellit vell regalat pels amos de la casa, estadants del primer pis), després d' enllustrat ab modest barnís de pinzell, á frech de qual barnís y de la roba relluhiren las cabotas d' alguns claubets. Altre dia aparegueren substituhits los dos peus drets, que sostenían planers los dels parroquians, ab altres de tornejats en lo torn del vehí fuster. Més tart, empaperada del biombo; després, lo raquílich mirall substituhit per altre de molt major grandaria ja que no de major fidelitat; finalment... ¡oh! finalment la tungada dels *bibelots* coquetons, cromos de variadas midas encuadrats y sense encuadrar, quatre guixets, dos d' ovalats y dos de rodons; fotografias en marquets de fusta ab viúets dau-rats, ó de canyamás de colors llampants, presididas totas per una d' en Canonge, 'l inolvidable mestre, tan esgroguehida pel temps, que feya atribuhir al retratat malaltia de fel sobreixit; y per últim, duas esculturetas de guix sobre las corresponents cartelas de lo mateix, una á cada costat de mirall, simbolisant, respectivament, (imitacions grolleras d' altrassimitacions artísticas) un esclat d' alegría y un altre de tristesa infantils. Tot ideat, tot arranjat, combinat y polit per en Nasi y pel noy.

¡El noy!.. ¡El fill únich!.. ¡Cóm s' estufava y tot sovint s' eternía 'l pobre Nasí parlantne!.. «Era estrany que ja no hagués tornat. De segur que no era per culpa seva. ¡Ca!»

Arribá 'l noy quan ho acabava de dir en Nasí, coneguént-seli ab la vermellor excepcional de la cara, que havia trascat molt pera recuperar temps perdut.

—Reposa, que vens cansat.—

La convicció d' en Nasí respecte á la ignocencia del seu fill en lo retart, era tal, que ni insinuá la menor observació en contra del bordegás.

—¿Es á dir que aquest es lo vostre noy?—vaig preguntar, ja que ab las repetidas vegadas de concórrer al *establiment* may encara se m' havia ofert ocasió de coneixer á n' aquell.

—Sí, senyor; tant com Deu vulga,—respongué en Nasí passejant una mirada tendrament orgullosa en lo somrihent baylet.

—Per servirlo,—feu aquest, que tenía úns dotze anys y era més aviat baix que alt, blanch en extrém, pàlit y de fesomías molt obertas, expressivas y simpáticas, malgrat lo roig pronunciat dels seus cabells y ceyas: rojor heretada de sa mare.

Dihentho, entregá alguns cuartos al seu pare,—producte de la cirada dels parells tornats á domicili,—ab la discreció de persona gran y entenimentada á qui repugna fer gala de sas bondats.

—Es simpátich... Per molts anys, Nasí.

—S' estima, don *Cuaquin*... ¡Ay! don...

—¡Sou incorretgible!.. Donchs, sí; m' agrada 'l vostre hereuet; fa cara d' aixerit y de bon minyó.

—¡Noy, te farán enrajolar!—exclamá en Nasí tot cofoy, reiterant ullada placévola al seu fill, que 'l resseguí de cap á peus, y endressant al calaixet de sota 'l banch la petita cantitat d' ell rebuda.

Lo xicot ajupí 'l cap y somrigué ab amable esforços desviant sos ulls dels meus.

—¿Veu?—m' indicá 'l bon home ab reserva, acostantsem de cap.—No m' ha fet l' amistat al arribar porque li tinch prohibit quan estich ab feyna. Pero no tinga por que me la quedí á deure. Avans de dinar me rentaré las mans, y encara estaré aixugántmelas que ell ja cumplirá com bon fill.

—¡Aixó es un gust!—vaig contestar á n' en Nasí.—Bé,

noy, bé; ja sé que ajudas al teu pare tant com pots, y... ja veig que, com adornista, també t' explicas... Vull dir que també ets condició y trassut, perquè sabs ajudar al teu pare en l' arreglo y puliment d' aquest reconet de botiga... Aixís ha d' ésser un bon noy.

—Veurá: á mí m' agrada, com al pare, que tot fassi forsa goig de mirar.

—¡Y' molt bé que pensas, Jaumet! ¿No 't dius Jaumet?

—Joanet, per servirlo,—contestaren casi al unísson pare y fill,—desarrugantme 'l primer lo baix dels pantalons corresponent á la botina que m' acabava de deixar lluhenta com marbre bruniit; lo segon, acompanyant sa resposta ab lleugera salutació de gorra é inclinació de cap, més distingida de lo que podia esperar-se d' un fill petit d' un cira-botas.

Poch temps havia de transcórrer pera que m' espliqués jo aquell ayre discretament desinvolt del baylet. Era aquest, de mesos ensá, lo que se 'n diu un trunfo ferm pera representar comedias, á tenor de lo que passo á referir en capítulet apart, perquè s' ho mereix.

III

Utilisant una inverossímil arcova (inverossímil per son emplaçament al sostre mort y per sa petitesa sols comparable á la del menjador que descrius tan graciosa y tendrament en tas *Bodas d' en Cirilo*), en Joanet y una colla de noys de la seva edat y del seu braç s' havian organísat poch á poch en verdadera companyia cómic-dramática, no sens haver fet los seus mérits previs presentant *sombras* casulanas y engiponant-se escenas casi pantomímicas tan ignocentas com las de colocar un gibrell en mitj de la arcova (guarnida sols ab quatre bastidors de paper vanament pintats pera que no 's transparentessin las lletras imprentadas) y contendir dos menuts guerrers enmascarats en los següents termes ultra-primitius: (1)

(1) Histórich.

—«Yo quiero trencar el gibrello.

—»Tú no lo trencarás.

—»Sí que lo trencaré.

—»¡Y ca tienez de trencar tú!

—»¡Vaya si lo trencaré yo!

—»Puez con la ezpada final te mataré.» (Interlocutor aquest tan palpizot, com l' altre incapàs de parlar sense donar caparradas endavant).

—«Pues no me matarás.

—»Puez zí que te mataré.

—»¡Y ca tienes de matarme tú!

—»¡Zaca la ezpada, charlatán!

—»Sacada está.» (En guardia: tris, tras; tras, tris, etcetra, durant molta estona, segons los comentaris y excitacions dels concurrents al espectacle).

—«¡Basta de funcion!

—»Ze tira el talon sin compazon.»—

¡Oh! A l' època en que comensa 'l meu relat, las cosas havian progressat d' una manera extraordinaria. N' hi havia per avergonyirse, com s' avergonyian aquells xicots, de sas primerías artísticas.

Hi havia construhidas tres decoracions de paper d' empaquetar ab los corresponents bastidors y bambolinas, á saber: sala rica, casa pobre y bosch, la primera ab lo corresponent forillo y tot, ja que per la segona 'l bosch hi era sempre obligat.

¡Ja ho crech! La colleta s' anomenava are «La Lira Infantil», títul bilingüe que, sense váldren de menos, permetia alternar la representació d' obras catalanas, castellanas... y bilingües. Havian comensat aquells noys, en las primerías de sa societat, per fer pagar un cuarto d' entrada á las funcions als grans dels dos sexes (¡ay! se n' hi deixavan caure pochs de grans, es á dir, de vuyt anys per amunt) y un xavet als petits. La imposició definitiva de la calderilla decimal coincidí ab la nova etapa de la associació dramática y... ¿á quí recarian cinch céntims d' entrada desde la edat de set anys? (Se rebaixá d' un any la grandaria. A nova moneda, edat nova).

Y en efecte: á ningú varen doldre 'ls preus novíssims. Los xicots comensaren ab l' inevitable *Puñal de un godo* per drama, y *El incendio de una mujer* per pessa, ab intermedis de

sombras molt perfeccionadas (llas de tranzició sensat y práctic baix tots conceptes), y l' éxit més falaguer coroná la proba d' aquells petits aficionats. Se 'n parlá per tot lo barri, y, á la funció següent, ja tingué d' acordar la Junta Directiva que 'l fill d' en Nasi Pla, lo més trassut d' ells, arranjes ab lletres de imprenta 'l rétol que constituheix l' ideal de las empresas teatrals de debó: *Quedan despachadas todas las localidades*. Aixó equivalia á dir entradas y tot, perque cada una d' aquestas donava dret á la localitat corresponent.

No faltá á la Junta, en vista de tan agradós resultat, qui proposá elevar de cop y volta á deu céntims lo preu d' entrada; mes la prudencia dominá, prevalguent la opinió de que calia esperar majors y més sostinguts éxits.

Y aquestos vingueren, sobre tot, ab la representació de obretas catalanas d' homes sols, com *L' advocat y 'l pagés*, ó *suprimintne las donas* y ab *cortes generals* ó *arreglos* parcials de papers, segons los cassos. Alguna obreta d' en Robreño y d' en Renart, pocas *gatadas* d' en Pitarra, lo *Tal farás tal trobarás*, y més encare 'l *Tal hi va que no s' ho creu*, de l' Eduart Vidal y Valenciano, l' *Honra, Patria y Amor* de l' Ubach y Vinyeta, y... fins *Las joyas de la Roser* (no 'ls cohibiren tants femenins aglomerats en un sol títul), donaren successivament lloch y ocasió á que aquells meritoris d' artistes anessen formantse y espigantse en terror més apropiat á ells que 'l de *Los dos compadres* ó *Verdugo y Sepulturero*, *La tienda del Rey Don Sancho*, *El camino de Portugal* y altres obras per l' estil en que no hi surten donas, á més dels precitats *Incendio de una mujer y Puñal de un godo*, del qual ja ab prou feynas gosavan resarne per havérsen fet tan excessiu abús en aquella com en altres societats consemblants.

Al últim hi hagué algun *xicotillo* (que diria cert popular actor conegut nostre), que s' arriscá á fer, per excepció, algun paper femení: de primer, un nevodet del betas-y-fils de la cantonada, escolá de las vehinas Monjas, acostumat, per consegüent, al traje talar, que 's desprestigiá á gracienc ab sa excessiva desinvoltura, y més tart lo fill petit del fideuher de la plasseta. Un y altre, en especial lo segon que s' ho havia pres de més bona fe, com queda indicat, varen tenirne aviat prou per las brometas que 'ls hi feyan; y com ademés, si val á dir la veritat, no agradaren massa, 's retorná al antich régimen d'

homes sols, prévias las aludidas supressions y adaptacions de papers.

Consti altrement en honor d' en Joanet, lo fill d' en Nasi, — més formalet, més vergonyós, més artista de debó que 'ls altres bordegassos de «La Lira»,—que may, may haurian degut terse probaturas d' aquella mena. Valia més haver marxat sempre per bon camí, lo de la formalitat en las representacions, que no plantarse á riure com uns beneyts en las escenas ab noys disfressats de donas, fins en las més dramáticas y culminants: mellor dit, en aquestas especialment.

Ja de molt petit no podia sofrir en Joanet que 'ls que representavan se posessen á riure, ni fent comedias de broma. Li feya rabia, es á dir, li atacava 'ls nervis aqueix abús de la hilaritat intempestiva á que tan propensos son los aficionats y fins alguns comediantes de professió, que no recordan que deguentse l' actor per complert al públich, no ha d' agraviarlo may directa ni indirectament ab cap extralimitació.

«La Lira Infantil» se trontollá un bon xich de resultas de lo que 't conto, originantsen discussions y fins ressentiments; pero del mateix mal devegadas ne surt remey eficás. Aixó succehí. Se separaren de la associació alguns elements inclinats á discolismes. En Miquel Pamias, espavilat geperudet, llest com tants altres de sa classe, que desempenyava las funcions de *arreglador de escena*,—per impedirli exhibirse com á comediant son defecte, es á dir son excés físich,—retirá la renúncia d' aquell cárrech formulada ab tanta sobreexcitació nerviosa, que en compte d' *arreglador* posá *regador*, y *cena* en compte d' *escena*. Se normalisá tot, guanyantse encara en ordre y concert, y... ¡apoteosis!... se cambiá 'l domicili social, passant á local molt més espayós, y 'ls cinch céntims d' entrada 's convertiren en deu, y la societat prosperá espléndidament baix tots conceptes.

De tot aixó va donarme noticia en Nasi, á qui res ocultava 'l seu noy.

¡A bona part venia! Res podia ferme més interessant al baylet que tot alló que 'm ressucitava anys tan assenyalats de la meua vida com ¡ay! perduts per sempre... ¡per sempre més!

IV

Enlleminat per las precedents noticias, vaig complaure á n' en Nasi de molt bon grat, assistint ab ell á més d' una funció de «La Lira Infantil», y trobanti certament més compte de lo que podia esperansarme.

No diré, per no pecar d' adulator, que tots aquells baylets ho fessen be, ni menos que 's lluhissen colectiva é individualment en tota mena d' obras, com tampoch que aquestas estessen ben presentadas. Lo que sí t' asseguro es que 'ls principals sabian estrafer ab garbo als actors més celebrats llavoras de nostre Teatre regional: en Parreño, l' Iscle Soler, en Goula, en Fuentes y sobre tot en Fontova, l' artista genial á qui anyorarém mentres visquém tots los que sentím passió per la escena catalana.

En Fontova s' esqueya alashoras en la plenitut de vida artística que li permetia fer ab igual vis cómica de gran lley lo vell de *Las Joyas* y 'l bordegás movedís de *Lo Rector de Vallfogona*.

En Joanet, lo fill d' en Nasi, va ésserne imitador notable. Aquella naturalitat esponjosa que caracterisava al gran artista catalá; aquella mena de dir intencionat sense subratllaments carregosos; aquella pastositat de declamació; aquell portament de la figura, de las ulladas y dels moviments sempre ajustats, sempre acusant una intensa vida d' experimentació previa y de sentiment ben reflexat; aquella ductilitat, aquell ayre, aquellas actituds, aquella forsa d' atracció y de comunicació poderosas; tot aixó, en gèrmen, haurías sorprés y assaborit en lo fill d' en Nasi.

¡Quína capacitat y quín instint naturals en un menestralet de dotze anys, fill d' un cira-botas! Y dich instint natural, com mellor diria coincidencia ab l' actor capdalt de nostre teatre, ja que pocas, poquíssimas vegadas, morintsen de ganas, l' havia vist treballar en Joanet, y per lo tant no tenia motius pera haverse assimilat las qualitats excepcionals que avans he retret.

Al pobre Nasi, pare-pedás com altre no puga havernhi, li

queya talment la baba veyent representar al seu fill. No sabia avenírsen de que l' hagués engendrat. Ell, que no hauria gosat dir ni quatre mots en públich; ell, que era tan encongít y refractari á las exhibicions, per molt que s' agradés de sa gloria *industrial*, com ja sabs per lo que te n' he referit; ell, cada dia més tímit y més casulá, no podia explicarse la crisis triomfal de rassa que veyia personificada en sa primera y única generació.

Quan ressonavan aplaudiments generals cridant á escena al seu Joanet, las mans també se li acostavan per aplaudir, com si no 's tractés d' un fill seu. Volia reprimirse comprenent que no li esqueya 'l colaborar á semblants éxits... y no podia: las mans se n' hi anavan com se n' hi havian anat primer riallas massa expressivas y moviments de las fesomías, reflectint ó reproduhint sense donársen compte, 'ls de son heureu inspirat.

Terminada la representació y ja avans en los entreactes, en Nasi era objecte, «per la part que li tocava», de las més calurosas enhorabonas.

—Tots ells ¡pobrets! ja ho fan be... ¡Massa que fan y tot!... Pero 'l vostre bordegas, Nasi, s' hi pinta sol. Y que no se 'n ofenguin los altres porque no tindrán rahó.—

Aixó se sentia en Nasi y, per molt que volgués sustráures á las enhorabonas, ó rebaixarne la intensitat, no podia dissimular lo grandíssim goig que li donavan.

—Fet y fet, haurias de deixar-lo tirar pel teatre, Nasi.

—Aixó sí que no; m' agrada que com á divertició s' ho prenga ab aqueixa gran fal-lera que s' ho pren; porque, mentrestant, no se 'm decanta ni 'm malbarata ab cosas pitjors; pero tocant al deixar-lo tirar per comediant, cregas, Vador, que 'm donaria un disgust.

—Perque no 't fas cabal de que avuy 'ls comediants no son de bon tros lo que eran algun temps. Avuy en dia n' hi ha de tots. Mira: jo 'm frecuento ab més d' un que es molt conformes; vull dirte que 'l tinch per tan home de be com á qualsevol altra persona.

—¡Tot lo que vulgas! No m' agradaria gens ni mica.

—Donchs creu que si jo 'm trobava al teu cas, y 'l noy lo dia de demá, aném á dir, me signifiqués que... Veurás: també 's pot ésser honrat siguent cómic.

—No 't diré que no, pero sí que es molt dificultós. Los trencacolls son massa, y... en fí, Vador: quan á mi l' infundarme en alguna cosa no se 'm senta gayre bé, ¿sabs qué faig? Me poso *sobre si* y 'm pregunto: si la teva dona, al cel siga, visqués ¿qué 'n pensaria d' aixó? ¿Malament? Donchs malament va. —

Sa réplica era massa substanciosa pera que en Vador ni cap altre dels concurrents á «La Lira», pogués fer germinar en lo cor d'en Nasi pretensions excessivas respecte al precós baylet.

No que en Nasi 's proposés, com ja 's desprén de la transcrita conversa, malehir al fill seu, á tall de pare melodramàtic, si 'n Joanet, «lo dia de demá», li intimava resoltament sa decisió de dedicarse al teatre, no: mes lo disgust, si tal sobrevingués, se 'l veyia inevitable y greu.

Al *pedreste* Nasi, al home acostumat á mirar en baix y á ennegrirse las mans, li semblava que aquellas extraordinarias disposicions del seu noy no devian precisament tenir la aplicació concreta que tothom admirava alashoras, sino que, encaminadas per altre indret diferent del representar comedias, podrian donarli també gloria y profit. ¿Per qué, verbigracia, no podria escriuren de comedias lo xicot, en compte de representarne? ¿Per qué, llegint y estudiant forsa, en las estonas vagatives que tingués, si ell podia anarlo pujant sense ocupar-lo, ú ocupantlo poch en feynas massa mecánicas, no havia de poder escriure dramas y comedias, com alguns dels autors catalans, als qui 'l no tenir carrera no 'ls havia pas privat de fer forrolla?...

—¿Veus? Aixó ja fora tota una altra cosa, Vador, tota una altra cosa, y creu que m' ompliria de goig... de molt goig... com á la dona si 'ns hagués viscut.

V

¡Pobre Nasi!... No havia de venir lo cas de cumplirse las previsions del seu amich de «Lira infantil» ni las sevas propias.

L' hivern fou rigorós. La sogra d'en Nasi, corcada per anys y penas, pogué resistir lo que resistir no podria 'l xicot

en la joyosa albada de sa existencia. Una pulmonía l'arreglégá de plé á plé.

Lo primer dia que 'l vaig veure postrat, en aquella cambreta fosca, aclarida per un cap de candela que encengué en Nasi al ferme entrar, te confesso que m' enganyá la malaltía. Lo pensament de la pubertat del noy, sencera encara que gens ufanosa; la animació ab que se 'l veyá repel·lint al mal; son esfors en allunyar del magí d' avia y pare la por d' ells, y 'l considerar que de perill consemblant n' havia sortit be aquella velleta: tot aixó va tranquilisarme y 'm feu tranquilisar á la reduhida familia.

Mes ¡ay! lo segon dia de visitar á n' aquell homenet que tan vivament m' interessava, no 'm calgué pas escoltar pronóstich de metge pera ferme cárrech de la gravetat terrible del dany y fins de la inminencia d' un desenllás cruel.

La febra l' arborava exaltantli la imaginació y desencadenantli ab recorts de situacions dramáticas y cómicas las més incoherents. Se li badavan els ulls esperitats, se li crispavan els dits, se li erissavan els cabells, li cruixía 'l dentat, se movía ab moviments convulsius, ja incorporantse, ja decantantse á un costat y altre del catre, fins á penjarli mitj cos, ja revolcantse frenéticament. Todas las prevencions y advertencias, tots els prechs y gemechs de pare y avia no podían sossegarlo. La meua veu, estranya á las que sentía habitualment, lo soprá y 'l detingué un instant; mes la branzida de la febra pogué més, y la exaltació torná á enardirlo y á desaforarlo.

—¡Diguén que callin!... ¡Que callin que no 'm sento!... ¡Quín soroll!... Ferrers á dalt... Ferrers per tot... ¡Uy, uy, quín repicar que fan!... ¡Cóm voléu que senti l' apuntador?... ¡Ara!... ¡Ay, ay, ay, quíns cops aquí, aquí... ¡Quíns cops de martell!... ¡No! ¡No vull que 'l tireu 'l teló que jo estich á sota y m' aixafará!... ¡Ja fujol!... Me persegueix... El teló 'm persegueix... ¡Te alas de dimoni!... ¡Pare, pare!...—

Respirá, en brassos de son pare, com poltro desbocat á qui acaban de detenir ab esfors violent. Son bleix era tan fort y tan convulsat que feya trontollar lo catre y vibrejar la porta del cuarto. La suhor li regalava cara avall, lluhentejantli ab los tochs de la llum del cap de candela tremolós en la má de la llagrimosa velleta.

—¡Sí que 'l sé 'l paper, sí que 'l sé de cor!... ¡Ay, ay, ay,

que no sé com comensa. ¿Cóm comensa?... ¿Cóm?... ¿Cóm?...—
Aquí 's posá á plorar ab plor estrident y convulsiu.

—¿Cóm?... ¿Cóm?... ¡Malehit siga!...

—¡Joanet, fill meu!... ¡Per amor de Deu!... ¿Tu malehir á ningú?...—

Fins delirant, lo pobret semblá haverse esgarriat de la interrompuda maledicció y que l' esgarriament lo fes passar á una altra mena d' ideas.

—Venen duas festas... duas... A la segona *Las Joyas*, que sempre surten be... No; castellá no... No hi tenim pronuncia y ho fem malament... ¡malament!... ¡malament!...—

Repeí encara un poder de vegadas el mot de «¡malament!» com obehint á una condempna, ab diversas gradacions de veu apagántseli á la gola y tornant á rebrollarli ab ranera, d' un modo sinistre. Després barrejá en diabólica confusió mots y frases truncadas de «mutis per la dreta... No: pel foro... Parlament... Ara... ara la sortida per la... la dreta... La dreta... No: sempre estich ab la dreta... Esquerra, esquerra... Foro esquerra... Foro dreta.. Dreta...»—

E irritat per sas propias incoherencias torná á agitarse de mans, á destaparse, á revolcarse, á desesperarse furiós...

Acabava d' entrar en Vador, lo bon amich d' en Nasi y vaig despedirme, trencántsem lo cor. Crech que no hauría jo pogut resistir gayre estona méa aquell tristíssim espectacle. Pensanthi, á la nit, me costá horas y horas l' adormirme, excitada la meva fantasía com si 's tractés d' algú de ma familia. T' asseguro, sens exagerar gota 'l meu sentimentalisme, que ben poch m' aprofitaren los curts sons que vaig anar enllasant ab surts del un al altre, quan ja la claror del dia s' esquitllava per las junturas dels finestrans entonant transparent y cortinas ab esblaymada llum.

May hi trobat tan propi l' entristiment de la claror; may tan justificat l' encongiment vergonyós de lo que te més alegre la Naturalesa.

La malaltía d' aquell noy estimat de tothom y adorable pera sos pares, mereixia ben be aquella tristor encomandissa.

VI

¡Prou qu' ho he indicat desde 'l comens del anterior capítol! L' héroe d' aquesta curta narració no estava destinat á aquella bona fi que tendrament corona 'ls teus incomparables cuadros de costums.

Morí després de sofrir en pochs dias lo que molta gent no sofreix en mesos y anys enters. L' havia admirat tant en vida, que 'm creguí en lo deber de visitar-lo mort.

Realment, com digué la desconsolada avia, semblava que al difunt li haguessen tret la carn á grapats. A no saber que era ell, y á no destacar-se sobre la esgroguehida blancor del rostre aquella rojor de cabells que tant lo caracterisava, crech que no l' hauria conegut. Tal y tant era 'l trasbals que havían sofert sas fesomías; tanta la demacració, tanta la negra fonderia en que s' havían aclucat per sempre aquells ulls guspirejants de vida y expressió. Semblava 'l cadáver d' un jove de divuyt ó dinou anys, més que 'l d' un noyet de dotze que en vida havia sigut tan noy y tan home alhora: tal era lo que s' havia allargat y *revellit* ab la malaltia.

Son pare, 'l desdixat Nasi, esma-perdut, pero heróicament resignat, com bon cristiá, á la santa voluntat de Deu, me referí 'ls últims instants d' en Joanet ab curtas frases trencadas per fondos sospirs y saturadas de valent dol.

Quan mancaren las forsas al malalt, agotadas per la malaltia y pels ímpetus del deliri que cresqué fins á lo impossible durant dos dias mortals, li entrá un fals benestar que li durá ben poch. Comensá á ofegarse... á ofegarse..

—Tots: la sogra, jo, la mateixa monja que 'l vetllava, tan avesada á veure malalts y á cuydarne, 'ns sentíam ofegar també contemplant cóm, per més que feya 'l pobret, podia respirar menos... cada cop menos... Res: Deu se l' havolgut. Ha mort després de sagramentat. Poch viuré jo per recordármén.—

L' enterro fou modest, pero molt enternidor pera mí.

En Nasi, de totas passadas y malgrat la extenuació de sas forsas, volgué fer lo cap-de-dol. No hi valgueren advertencias de sa sogra, ni menos las de son amich Vador que, ab altres

pochs companys, l'acompanyáren, figurant en lo concurs lo majordóm dels senyors del primer pis de la casa, per delegació d'aquells que 's portaren com uns senyors de debó durant la malaltia del noy, sia dit en llur honor.

La nota brillantment dolorosa fou l'acompanyament numerós dels consocis de «La Lira infantil» que seguiren al fèrretre, després de col·locarhi una corona en nom de la societat órfana desde llavors de son mellor element. Aquell concurs de petits artistes t'hauria fet, com á mí, l'efecte de soldats acompanyant al general á qui deguessen llur gloria.

Al verificarse l'enterrament, l'amich Vador, que era 'l més robust de la comitiva, hagué de sostenir á en Nasi á qui havia enganyat lo valor.

Desde l'endemá del enterrament, la decrepitud més accelerada aná abatent al desdixat pare, qui consumintse, desganantse á pesar de sos esforços per dominar son decandiment, arribá ab poch temps á un estat d'anèmia cerebral verament temible.

En va cercá en lo treball distracció y alé pera resistir la gran soletat en que va trobarse. Comensá ab alelaments extrany; seguí ab marcadas perturbacions mentals y acabá ab beneyterias seguidas: la més dominant, entre ellas, la de menjar, d'amagat de la sogra, lo llustre pera 'l calsat.

Passaren mesos, y com las manías del pobre Nasi eran inofensivas, y tenia ben complets seixanta anys, los amos de la casa van conseguir que, junt ab sa sogra, fos admés á las Germanetas dels Pobres.

Allí s'aliviá forsa de la gran debilitat de son cervell y pogué encara morir pensant clara y relligiosament en son fill, haventne parlat á centas vegadas ab los companys del benèfic institut.

—¡Si l'haguessen vist fent comedias!... ¡Ah! Si l'haguessen vist y sentit... No porque fos fill meu... Ho deya tothom... tothom... ¡Ay! ¡tenia massa cap y era massa bon noy pera viure gayre!... Ja aniré aviat á terli companyia, si á Deu plau... Teniu rahó: deixemho anar... ¡Apa! Vaig á llimpiarvos el calsat... ¡Per orde, noys, per orde!... Travallant encara 'm distrech... ¡Ey! ¡Per orde, noys, per orde!...—

Tots, com ell, noys de més de seixanta anys; molts, com ell, orfens de fills.

J. RIERA y BERTRAN.

RECORTS

UN SABI

I

(Á MON AMICH PERE ROVIRA Y CAÑAMERAS)

Lives of great men all remind us
We can make our lives sublime;
And, departing, leave behind us
Footprints, on the sands of time. (1)

Don Serafi Lleó no era hermós com lo prenom que li posaren sos padrins, ni tenia la forsa, lo valor ni la majestat del rey del desert. Son pare, fabricant d'aygua-cuyt y de negre animal, després de molt suhar, deixá per parts iguals repartida entre sos dos fills una fortuna molt rodona feta ab las carnassas, pelleringas y 'ls ossos que eran la primera materia de la seva industria. Allí, entremitj d'aquella boyra mefítica, d'aquell baf repugnant, en aquella fàbrica d'aygua-cuyt, de negre y de perfums irrespirables, lo vell Lleó agafá 'l cólera l' any 65, y aquell bolet, que diu en Kock es lo *baccillus virgula*, pegá tal xuclada á aquell pobre home, que jamay pogué tornar á fer més aygua-cuyt, deixantlo tot estirat, fret y ple de tacas.

La fàbrica fou pera 'l germá gran del senyor Serafi. Aqueix

(1) Las vidas dels grans homes nos recordan que nosaltres podém fer nostras vidas sublimes; y, al desapareixer, nos deixan darrera d'ells sas petjadas en las arenas dels temps.

ne tenia prou ab son diploma de llicenciat en Medicina y Cirurgia y 'ls dinerons que li deixá 'l Lleó difunt pera no passar mals de cap ni omplirse 'l nas del flayre pútrit de las pelleringas y dels ossos calcinats, ni las mans y la roba d'alló que enganxa sens ésser un ganxo, y del negre animal, aqueix color tan trist.

D. Serafi no era hermós, y 'l vell Lleó no era cap Adonis, ni la Lleona, com li deyan á sa mare, havia optat may als premis que donan en certs païssos á la bellesa. De noy y de jove res tenia que agrahir á la naturalesa; era un bosqueig, mal acabat y fet á empentas, d'un género intermitj entre 'l cuadrumá y l'humá. Deixemlo estar en sa vida de noy pera presentar-lo tal com era físicament als cinquanta y pico d'anys. D. Serafi Lleó era un home desnarit, xuclat, escardalench, garrell, ab quatre pels groixuts y escassos al bigoti, de crani pelat y punxagut com un meló, portant darrera l'occipuci una renglera de cabells llarchs, mitj rossos, mitj blanchs, que cayentli demunt del clatell feyan ressortir més aquell cono pelat dins lo qual bullian sos pensaments.

¡Si n'hi va costar d'anys al jove y de diners al vell Lleó pera acabar la carrera! Cada any, no calia pas preguntarho, si li donavan carabassa pel Juny, no li podia mancar-lo rabequet pel Setembre. Sort tingué de son pare que era molt generós y d'algun catedràtich que se'n pogué convéncer. Altrement no hauria sortit may del primer any.

A empentas y rodolons, aquí cáych, allá m'aixeco, lo jove Lleó, prop dels trenta anys, pogué un dia ferse imprimir tarjetas que deyan:

D. Serafi Lleó y Bon

DOCTOR EN MEDICINA Y CIRURGÍA

ESPECIALISTA EN LAS MALALTÍAS DEL VENTRELL

Ofereix á V. sa Clínica: Carrer dels Ases, 6, 1.er

De 11 á 12 mati y de 3 á 4 tarde

GRATIS ALS POBRES

Doctor no ho era; mes ¿qué hi feya? A Reus per un tanto més no diuhen res. Y després... ¿no 's veuhen cada dia arrenca-caixals ó curanderos ambulants que ostentan aquest títul?

Las tarjetas no tingueren éxit. Veyentho aixís, encare que 'n feu repartir prop de cinch mil, pensá, com han fet los *yankees* millor que ningú, utilisar l'anunci; de primer fentne donar pels carrers ó tirarlos per sota la porta, que era lo més económic, y finalment posantho en los millors diaris de la ciutat. Lo resultat no correspongué pas á sas esperansas. En aquella escaleta del carrer dels Ases no s'hi veyá entrar may cap malalt, y á la Clínica del doctor solament hi pujaven l'escombriayre, lo carboner, l'home de la llet, lo drapayre, la planxadora y altres que son pera tothom indispensables. Lo metje Lleó tenia un títul molt bo pera penjar las barras al sostre si no haguessen estat los patacons del vell difunt.

Barrinant dia y nit, perque «quí no té res que fer al gat pentina», un dia, donantse un cop de puny molt gros al front, —*Eureka!*— digué parodiant á Arquímedes quan trobá 'l medi de pesar sens balansa la corona d'or del rey Hieron II de Siracusa. Y la cosa no era pera menos; lo Galeno havia trobat molt més que 'l sabí de la antigó: havia trobat la pedra filosofal, lo secret, lo *quid*, la manera d'atraure 'ls malalts á son pis del carrer dels Ases.

Un metje, encare que sia una notabilitat, no ho es may del tot si es solter. No inspira prou confiansa; las senyoras hi tenen certa aprensió y... «*C'est ça!*» digué ell tot content, tant com degué estarho Arquímedes de son inesperat descobriment. Mes alló, tan fácil de realisar en teoría, no deixava de ser un os (costum de familia), de mal rosegat. Estava 'l metje indecís. Casarse ell, á qui may cap noya li havia dit: «Serafí, ¿qué hi fas en aquest mon?»

Mes no calia pensarshi massa ni entretenirse, perque d'alló depenia son renom y son pervindre. No podia fer escarafalls ni quedarse per *conco*. ¡Un Lleó metje, lo que may s'havia vist en aquella rassa, quedarse sense malalts y sense lleonets! ¡Ca! ca! Fora escrúpols y vinga la casaca. ¡*Alea jacta est!* Y ab aquesta llatinada que digué César y pronunciá ell per donarse més esperit, pensant potser que era la fórmula d'un cordial del que no recordava la dosis, volgué en primer lloch, seguint son sistema d'anuncis, posarse en los diaris

com fan alguns que volen una *señora de carácter ó una jòven de buena posicion*, etc., com si fos tan fàcil de trobar com una casa de dispesas ó una bona cuynera. Mes escamat pels resultats negatius que li proporcionaren los periódichs en sa carrera, desistí, creyent ab fonament que aquest recurs fora perdre 'l temps.

Quí sab! Potser una agencia matrimonial faria 'l meu fet. Y del pensament fentne obra, llegint la adressa d' una casa ahont se fan casoris *«con toda reserva y á gusto de los que quieran honrarnos con su confianza, facilitándoles, etc., etc.»*, se dirigí cap á aquella barraca decidit á tot, ab un ayre conquistador que hauria á bon segur envejat més d' un d' aquells actors que pels vols de Tots Sants deuen fer lo protagonista del *Don Juan Tenorio*. Pujá un ters pis d' una casa d' un carrer que no cal anomenar porque no 's pensin més de quatre que jo vull fer propaganda, y un cop allí dins, després de ser molt ben rebut per un senyor molt distingit, que tenia fatxa d' haver servit en lo cos de policia y fumava puro d' aquestos que 'n diuen *escanya-pits*, sortí d' allí ab un prospecte als dits y bona cosa de reverencias que li feu aquell personatge tan simpátich que era, segons s' anomená, lo director d' aquella agencia.

Un cop al carrer, lo Serafi feu la ganyota. Alló, aquell prospecte que tenia als dits, no feya per ell. Lo procediment era massa llarch, un xich exposat y no menos caret. Naturalment, en aquella agencia no li proporcionarian dona de franch; á ningú li agrada treballar pera 'l rey de Prussia. Ademés, regirar tot un álbun de retratos d' aquell batalló de donas per mereixer, moltes de las quals no tindrian, de bon tros, las qualitats de las onze mil companyas de Santa Ursula, era cosa molt entretinguda. Tenia tanta por de no caure en gracia á la futura com d' esguerrar lo marro en la elecció d' una d' aquellas que volent tenir sortida ho probavan per medi de corredor, com se sol fer quan una mercaderia ha sofert alguna averia. Se posava de pell de gallina pensant lo risch que corria al ficar la má dins del sach del casori, que segons diuen es tot ple de serps y hont sols hi ha una anguila. ¿La pescaria ell aqueixa bestiola tan escorredissa y á la que aquell sabi ha comparat la bona muller? ¡Ell, que quan s' assentava á la rifa may treya; ell, que quan sortia al carrer en dias de pluja, vol-

guent evitar la mullena y 'l fanch ¡patapum! ficava tots dos peus en lo primer sot que trobava y no parava fins al últim; ell, que quan li tocá la quinta, volguent probar la sort, tragué 'l número més baix, y sense 'ls diners de son pare se n'anava cap al altre mon, com ne diuhen de la Habana! «No t'emboliquis, Gutierras,» com diuhen en *La tornada d'en Titó*.

Y encara no s'ha dit tot: l'assumpto li portava molta pressa. ¡Caratsos! Era cuestió d'errar ó quitar el banco. (Lo senyor Serafí ho escribia aixís per economia y crech ben be que no era pas ell sol que li agradava menjar-se la *h*.) Arribá á son domicili del carrer dels Ases. Trucá y li obrí la porta la minyona. «¿Que no 's troba be, don Serafí?» feu ab interés, reparant lo posat neguitós de son amo. Aquest, en aquelles senzillas paraulas, hi vejé tot un mon de revelacions. Guaytá á la noya ab tanta atenció com un guarda á una d'aquellas donas que entran fraudulentament oli, esperit ó cansalada no volguent pagar dret, y somrient respongué: «Molt be, Teclleta; gracias per la atenció.» Lo senyor Serafí acabava en aquell moment de trobar, com Colom la América, lo que buscava ab afany; ni més ni menos que aquell sabí, ell que també ho era, havia trobat... una dona.

¿Y ella, la Tecla? D'ella no cal dirne més sino que, tota sorpresa y ruborizada per la resposta del senyoret, no cabia dins la pell. «¡Teclleta!» May li havia donat eix diminutiu. «Gracias per la atenció.» ¡Jesús, quína finura! Quína manera d'expressarse! Ell, que era tan enrahonador y sociable com d'aucell que posan als peus de Minerva! La Tecla ja no feu res més de bo en tot lo sant dia; ja no cantá com de costum ab sa veu bonica que semblava 'l ressó d'aquella que salvá al Capitoli de caure en mans dels bárbaros; alguns gots perderen las *hechuras* y fins alguns plats parlaren en castellá. Mes «aixó es res,» com deya l'Antonet (no 'l cego, lo clown.) Ahont se probá fins á la evidencia á quin punt arribava la emoció de la Tecla, fou á l'hora de dinar. Mes no cal anticipar los aconteixements. *Chi va piano va sano, chi va sano va lontano*, diuhen á la terra dels *fagguoli, della polenta, del Chianti* y dels macarrons. Avans de dir res més de la minyona, cal parlar del senyoret. «Cada cosa á son temps, com las figas, etc., etc.»

Lo metje 's dirigí á son despaig sens dir cap més paraula, girantse solament ¡que atrevi! pera guaytar un moment á la Tecla, que s' allunyava sens fer soroll ab peu lleuger, puig portava sabatas ab sola d' espadenya. Ella també, pèrque certes cosas s' encomanan, se girá y sos ulls de peix se toparen ab los de son amo, establintse una corrent elèctrica. Ell entrá al despaig, ella á la cuyna; abdós estavan tocats... del cor. La veritat era que 'l senyor Serafí, tan seráfich sempre moralment parlant, s' havia estalviat ab aquella ullada casual la meytat de la feyna. Lo pobre home ja no hi veyá de cap ull.

S' assentá devant de la ministra del despaig. Estava marejat, anguniós, tot enterbolit de cap, y pera distréures y donar treva als trip-traps de son cor, buscá un calmant en la lectura. Agafá 'l primer llibre que li vingué á las mans; l' obrí, llegí un instant y 'l tancá corrents. Alló era casual, fenomenal, piramidal, providencial y no sé quants *als* més digué aquell Lleó malalt, *alt*, ben alt, tan alt que semblava que tenia per llogar lo pis de dali!

Lo volum, d' arrugadas cobertas de pergamí tot grogot que per aqueix detall, á més dels lligams de beta descolorida que tenia banda per banda, demostrava sa antiguetat respectable, era un llegat que li feu, ab tots los llibres que tenia, no gayres, son pare en lo testament, com á més instruhit que son germá gran. Era un llibre de moral, molt gros, ple de *llatinorums*, d' oracions com las de Sant Cebriá y de Sant Antoni, de receptas pera l' histórich, mal de caixal, poagre y altres, y fórmulas d' ayguas, esperits y ungüents d' aquells que tot ho curan si se saben preparar cullint los ingredients ó plantas á la nit de Sant Joan al punt de las dotze, ó quan fa lluna de Maig, y sobre tot senyantse al ferho ab devoció. Era una joya l' esmentat llibre, que además de tot lo dit contenia 'ls «Quatrecentos aforismes» del Ainat (1), d' aquell sabi que á més de ser metje com lo senyor Serafí, tocava molt rebé, segons diuhen, la guitarra; tant, que tot essent l' autor de tres obras tractant de la ciencia de curar, n' escrigué una expressament pera ensenyar á trempar aquell dols instrument de corda que aquí á

(1) Joan Carles Ainat, natural de Monistrol de Montserrat, metje del célebre Monastir y florí á principis del sigle xvii. Lo que s' ha esmentat de sas obras es rigurosament histórich.

Catalunya se sol veure en mans dels cegos ó esguerrats, dels soldats, dels barbers ó dels gitans.

Un aforisme d'aquells, tan expressiu com poètic, fou lo que motivá aquelles altas exclamacions y li produhí aquella excitació. Deya en forma de redolí:

Quan un home 's vol casar,
¡Via fora! ha de cridar.

Lo Serafí, tan pacífich, no volgué llensar tot seguit aquell crit bélich que escoltaren aterrats los francesos, los alarbs, la Sicilia, la Sardenya y la Grecia; que feu més d'un cop tremolar al Gran Turch. Aquell Lleó, com s'ha dit, no tenia res de son homónim felí, y per cap estil lo pit d'aquells feréstechs almogàvers que, si be no donavan gayre feyna als sastres y als barbers, donavan molt que fer als ferrers de tall. Preferí esperar tranquilament que toquessin las dotze, que era l'hora que ell s'assentava á taula. Aquella ocasió era la que volia aprofitar lo Serafí ali-trencat per las fletxas del fill de Venus, que tot jugant li havia fet mal de debó.

Lo mateix que passava al despaig se reflectia á la cuyna. Allí, respirant los aromas dels guisats, de las especias, dels alls y de las sebas, la enamoradissa Vestal, tot ventant lo foch sagrat d'aquell temple del Art culinari, deixava lliure volar sa fantasía y feya cada disbarat que cantava 'l credo. Tenia motius de sobras. Cupido també havia tocat aquella Tecla.

No era pas la primera vegada que li succehia, mes debia ser la última, que aquella sensible cuynera 's fonia per unas calsas. Segons deyan las comares trapasseras del vehinat, comensant per l'ataconador de la escaleta del devant y acabant per tots los mascles del voltant, inclós lo municipal de punt, home ferreny que era grabat, viudo y gallego per més senyas, tots podian donar fe de que la minyona del Lleó era com l'ase d'en Mora. Mes quí fa cas de la xerramenta de las donas! Ja digué be fa anys un poeta: (1)

Murmura, murmura tua,
deya un home sense cua
menjant sigrons sense sal
al pati del Hospital.
Etc., etc.

(1) Robreño.

Es una calamitar antiga y també dels temps que corrém. Sembla que sia tan de moda llevarse la pell com tréures lo barret. ¡Qué hi farém! Si no 's pot evitar!

La Tecla, com son amo, estava trastocada. Are sí que anava de debó, y com ell també recorregué á un medi pera esmortuhir lo foch que, tan viu com lo que ella ventava, abrusava aquell fogonet que diuen que tenim al costat esquerra. Aquell matí havia comprat, á l' hora d' anar á plassa al Born, un romanso molt bonich que cantava un cego tot rasant la guitarra. Era titulat «Lo jurament.» Li agradá la tonada y no menos la lletra, y encare que la Tecla no hi havia pogut entrar may, puig sols sabia fer la O ab un got, solament pels sants que hi havia volgué tenirlo. Aixó sol demostrava son bon gust. Lo grabat (1) era molt ben fet, tant com acostuman á serho tots los dels romansos, y representava una noya que, plorant, ab un mocador als ulls que li tapava la cara, sortia fins á mitj cos d' una finestra molt baixa d' una casa molt xica, ahont ab prou feynas s' hi podia bellugar. Al peu d' aquell edifici, lo seu galan, casi tan alt com la casa, vestit com D. Juan Tenorio, ab botas, esperons, á un cantó la espasa y al altre un punyal, una má blanca demunt del pit y una altra de negra al extrém del bras esquerra, estirat cap avall, demostrava ben clarament per son posat que prometia anar á la rectoría ab ella aixís que milloressin las circumstancias, quan tornés dels banys de Caldetas y li donguessin un bon empleo en lo ram de consums, que era lo que ell havia sollicitat. La Tecla estava contemplant lo romanso y comparant las situacions. Semblava fet expressament pera ella y la casualitat d' haverlo comprat aquell dematí mateix era pera fer creure en bruixas á qualsevol. Ja no era d' aquest mon y, sens volguer, se li agafá l' estofat. La olor li descobrí. No era gran cosa. «Ja s' ho empassará,» feu ella sense dir qué.

Torná altre cop á guaytar lo romanso. «¡Tecla!» cridá una veu. Era la del Lleó, que devia tenir gana y que cada dia al punt de las dotze s'assentava á taula. «¡Jesús, Maria, Joseph!» exclamá esferahida la minyona enamorada, y fent un manyoeh del romanso, llensantlo sens reparar ahont queya, sortí corrents pera posar las estovallas.

(1) Figura ésser de nit á l' hivern y sin embargo no plou.

Un segon després la sopera, plena d'escudella barrejada, fumejava damunt la taula. Havia arribat lo moment desitjat per tots dos. Lo Serafi estava groch com si patís del feije; la Tecla no tocava res que no ho fes malament. Don Serafi 's posá una cullerada d'escudella, guaytant fit á fit á la Tecla y deixá la llossa. «Prénguin més, senyoret,» feu ella carinyosament y suspirant. Veyent que ell no ho feya ni responia, que sols estava embadalit y somrient d'aquella manera angelical, ella mateixa volgué servirlo y li posá resoluta una altra cullerada. L'amo li digué fent embuts: «Gracias, noya.» ¡Noya! Horror! A ella que desitjava á corre-cuyta ésser *donya*! La Tecla s'entristí.

Don Serafi menjava la primera cullerada d'escudella, quan tot d'un plegat: «¿Qué es aixó?» feu treyentse d'entremitj dels llabis un paperot embolicat, ple de caldo; «jo 'm pensava que era un tros de col.»

«¡Verge Santa de la Gleva!» feu aterrada la Tecla. Era 'l romanso que, per descuyt, havia anat á parar á l'olla...

«Adeu, mon be, ramell de ricas perlas;
adeu, tresor, per mí lo més aymat;
adeu, querub, que aquí y en llunyas terras
ton dols recort per mí será adorat.»

Aixó que diu, entre altrs bellesas, lo romanso (1), que en aquella ocasió venia com l'anell al dit, ho digué la Tecla esparverada, resumint tots los ramells, las perlas, los tresors, los querubs, las terras, los dolsos y 'ls recorts en aqueixas duas tristas paraulas, més gráficas y no menos elocuentes: «¡Bona nit, caragol!»

Mes ¡lò que son las cosas! Quan una té, com deya ella, la seva planeta (més d'un cop la havia comprada á aquell castellá coix dels aucells), tant es que risqui com que rasqui. Aquell romanso que devia esqueixarli la grua, segons era de presumir, aquell dinar tan esguerrat que 's comensá tan desastrosament, aquell estofat agafat que doná al Lleó, produhí al Serafi un efecte diametralment oposat. Li feu caurer la baba,

(1) Está á la disposició de las llegidoras y dels llegidors mentres me 'l tornin, puig sentiria que se m' esgarriés.

quedant encantat de tal manera després de las tendres explicacions d' aquella Tecla, motxa y plorosa, que l' endemà mateix d' aquell incident se 'n anà cap á la Cúria.

Veritat que sembla impossible la virtut d' un romanso!!!

Al cap de poch temps la Tecla, que may havia valgut gran cosa, ja no era minyona, sino la dona, devant del cel y dels homes, la mestressa d' aquell cor del Lleó, la mitja taronja d' aquell Serafí que, babau y tot cofoy, la portava de brasset per tot arreu, fent recar d' enveja y augmentar lo xiu-xiu d' aquelles comares del carrer dels Ases, que posavan al matrimoni y á la senyora especialment com un drap brut. ¡Quín bot feu la Tecla, que quan era petiteta guardava indiots ó tocinos en lo poblet de Vallmoll, que 's troba, anant per la carretera, entremitj de Valls y Tarragona y que, sense aquell romanso, potser no haguera cassat may al Lleó, quedantse pera vestir sants!

La Tecla feu bondat de la bona y 's posá tot seguit gorro. No li esqueya del tot malament, encare que no podia dissimular sas aficions culinarias, perque de verduras, fruytas y aucellets n' hi havia un feix; se 'n posava tants com n' hi cabian.

Los malalts que havian fet lo sort menyspreuhant los reclams del Lleó, no volian acudir de cap de las maneras.

En cambi, á son temps vingué una nena.

Alló fou la coronació d' aquella obra de romans...o. Lo Serafí, encisat tot lo dia ab la criatura, continuant á brillar per marit y molla sa lluna de mel, ja no 's cuydá més d' atraure parroquians á la Clínica del carrer dels Ases; deixá 'ls malalts pera ocuparse dels bons y la Medicina pera anar á la Borsa, ahont, aprofitant duas ó tres bonas ocasions, arreplegá un bon grapat de dinerons, fenthi, com á home previngut, la creu per un may més, y empleant lo capital que hi guanyá en terrenos al Ensanxe, que 'ls comprá á ral y al cap del any, si 'ls hagués volgut vendre, n' hi donavan á duro 'l pam. Fou l' home de la sort. ¡Quíns capritxos més extravagants té sovint la Fortuna! Filosofém!... Descansém!... Fumém!...

JASCINTO M. CAPELLA.

(Acabarà.)

CANSONS INFANTILS

AB ACOMPANYAMENT DE PIANO DE C. REINECKE

TRADUCCIÓ CATALANA

L' ULL D' UNA MARE

(Poesia d' Adolf Schults)

Dins tos ulls, mare encisera,
tot respira la bondat.
¡Vull passar ma vida entera
contemplant sa magestat!

Tos ulls blaus vetllan, mareta,
mon bressol durant la nit,
¡y ab ta dolça cansoneta
somrient quedo adormit!

Ton esguart, oh tendre mare,
prompte allunya tot perill;
¡ta pregaria escolto encare
quan prengué la mort ton fill!

Dins tos ulls, mare encisera,
tot respira la bondat.
¡Vull passar ma vida entera
contemplant sa magestat!

PREGARIA DE LA NIT

(Poesía de Lluís Hensel)

L' hora es ja del dols repós.
Dels infants los ulls s' han clos.
¡Desde 'l cel Deu y la nit
vetllin al infant dormit!

Feu, Senyor, que dormi en pau;
del seu cor féune 'l palau;
¡la amargura y desconsol
portau lluny de son bressol!

Siau lo bálsam pel dolor;
del infant calmau lo plor;
¡besi son capet d' argent
de la lluna 'l raig placent!

QUAN LOS INFANTS DORMEN

Quan reposan los infants,
vetllan las estrellas,
y los ángels guardians
clouhen sas parpellas.

Ells nos bressan dolsament.
Tot volant pel firmament,
quan lo sol llensa escalfor
nos despertan ab amor.

Quan reposan los infants,
Deu está á la espona,
y del cel las llums brillants
besan sa carona.
Lo jardí del Paradís
los hi mostra son encís,
mentre 'l cálzer de la flor
los regala ab fresca olor.

NO M' OLVIDIS

(Poesía d' Hoffman von Fallersleben)

Dintre una vall agresta
creix una gentil flor;
du un blau vestit de festa
que al cel robá 'l color.
Jo he vist la flor modesta
vessant vida y frescor.

Senzill es son llenguatge.
La flor, obrint son vas,
dintre 'l verger selvatje
diu: *No m' olvidis pas.*
¡Per sempre, oh dolsa imatge,
ma vida endolsirás!

JOSEPH FRANQUET y SERRA.

À UNA

Com vol de papallonas
te voltan los ayments,
seguint flayrosa estela
d' alés primaverals,
cercant dins tas parpellas
la llum de ton esguart.
¡Pobrets! Si 't coneguessin,
com fugirian prest del teu costat!

No hi foran si sabessin
que hi ha en tos ulls la mort,
puig cegan á qui 'ls mira
y 'l creman ab son foch;
que enmirallantshi ta ánima
va darlos son color,
y per aixó tan negres
com tos cabells y tan hermosos son.

No hi foran si sabessin
que es lo teu cor de neu,
de neu que sols fondría
l' etern foch del infern;

que 't plau d' aquells que t' ayman
omplir los cors de fel,
y 't rius de qui 't sospira
y per tú sola 's mor d' anyorament.

No hi foran si 't vejessin
lo cor, com jo l' he vist,
quan, buyt l' amor deixantlo,
hi entraren á fer niu
venjansas y rancunias
covadas pel despit;
per xó tos llabis tenen
dolsa ambrosía que es mortal verí.

Jø prou los hi diria
quin es ton desconhort,
per qué sos cors rebutja
lo teu, rublert de dol...
Mes ¡ay! que es dur lo creure
verí dins gaya flor,
y ab di'ho sols lograria
fer creixer més per mí ton odi á mort.

M. ROCAMORA.

ÍNTIMA

Taronger del mas del avi,
ique t' has fet ben alt y gros
d' aquell temps en que 't regávam
quan veniam de Salou!

Tas olents floretas blanques
¡y qué me 'n feyan de goig,
entre 'l blau del cel sens núvols
y 'l fullám tocat pel sol!

Vora teu parava al beure
lo baylet de baix á l' hort,
y al requet que t' enmiralla
n' hi venian de moixons!

Los bons amos que tenias
casi be ja tots son morts.
Ara 't cuydan mans estranyas
que no 't deixan fe 'l que vols,
y t' arrencan flors y fullas,
que sols cercan tos fruyts d' or.
Quan te vegin xorch y magre
ni 't voldrán pels rabassons.

¡Taronger del mas del avi,
quí hi tornés al temps ditzós,
á las tardes dels diumenges
que veniam de Salou!

F. BARTRINA.